

GELİŞİM MODELLERİ

Doç. Dr. SELÇUK AKPINAR

MODELLER

- Sigmund Freud
- Erik Erikson
- Arnold Gesell
- Robert Havighurst
- Jean Piaget

MODELLERIN FAYDALARI

- Gelişim dönemleri ve özelliklerinin tanınması ile gelişimi önceden kestirmek olasıdır.
- Gelişim dönemlerinde ortaya çıkan yeteneklere göre **egitim** planlanıp uygulanabilir. **Nasıl öğretilecek; Ne tür davranışlar öğretilecek.**
- Becerileri **ne zaman** öğretilbileceğinin göstergesi.
- Normal-normal olmayan davranışlar ayırt edilebilir.
- Kişiliğin oluşumu, olumlu olumsuz davranışların kökenleri açıklanabilir.

KURAMLAR

FREUD UN PSIKANALITIK KURAMI

- Kisiligin olusmasinda bebeklik ve cocukluk yillarinin onemi
- Kisilik ve ahlak gelisimi ilk 5 yilda olusur
- İnsan kisiliginin 3 temel birimi;
 - id = en ilkel kalitimsal durtu ve aninda doyurulmak istenen bolum, id ve superego' ya enerji saglar. Cinsellik ve saldirganlik.
 - Ego = kendisi ve cevresi arasinda uyumu saglar. İd'i toplumsal kurallara gore denetim altinda tutar. Akilci ve pratik.
 - Superego = id' in durtulerine ket vurmak, ego'yu gercekci amaclar yerine mukemmellige yonlendirmek.

FREUD UN PSIKANALITIK KURAMI

- Ego; id ve superego arasındadır ve her ikisini de kontrol etmesi gerekir.
- Cocuga yapılacak çok fazla fiziksel ve psikolojik ceza, çocukta zayıf vicdan gelişimine neden olur.
- Fiziksel ceza cocuga saldırgan olmayı öğretir.
- Cocugun **empati kurmayı** öğrenmesi önemli.

Yaramaz bir çocuk olduğun için istediğin oyuncak almıyorum

Aglayarak istediğin için sana oyuncak almıyorum

FREUD UN PSIKANALITIK KURAMI

- İd fazla güç kazanırsa, kişi kuralları tanımayan – kendi dürtülerine göre hareket eden – toplum dışı bir varlık olur.
- Superego güç kazanırsa, kişi kendi üzerindeki denetimi iyice arttırır. Ruh sağlığını bozar.
- Ego, her ikisini de memnun etmeye çalışır.

FREUD UN PSIKOSEKSUEL GELISIM KURAMI

- Oral Donem – (0-1,5 Yas)
- Anal Donem – (1,5-3 Yas)
- Fallik Donem – (3-6 Yas)
- Latens Donem – (6-12 Yas)
- Genital Donem – (12-18 Yas)

FREUD UN PSIKOSEKSUEL GELISIM KURAMI

- Oral Donem – (0-1,5 Yas)
 - Dogumda baslar ve 1-1,5 yil devam eder
 - Doyum kaynagi agiz, dudaklar ve dil
 - Annesine bagimli ve dis dunyaya guven duygusu gelistirmeye baslar.

FREUD UN PSIKOSEKSUEL GELISIM KURAMI

- Anal Donem – (1,5-3 Yas)
 - Doygunluk cogunlukla tuvalet ihtiyacina yonelik
 - Tuvalet egitiminin verilmesi gereken donem
 - Baskici tutum (tuvalet egitimi ile ilgili), inatcilik ve yikicilik gibi kisilik ozelliklerinin olusmasina neden olur.

FREUD UN PSIKOSEKSUEL GELISIM KURAMI

- Fallik Donem – (3-6 Yas)
 - Haz bolgesi cinsel organlar ve etrafidir.
 - Erkekler baba ile, kizlarda anne ile daha fazla ozdesim kurarak, cinsel kimlik kazanirlar.
 - Catismalar olursa, kisilik bozukluklarina neden olabilir.
 - Bu donem basarili gecirilirse, cocuk gerek ic – gerekse dis dunyasina bir duzen getirebilir.

FREUD UN PSIKOSEKSUEL GELISIM KURAMI

- Latens Donem – (6-12 Yas)
 - Cinsel roller saglamlasir.
 - Kiz ve erkek cocuklarin oyunlarinin niteligi degisir.
 - Kendi aralarinda gruplasirlar (kiz – erkek)

FREUD UN PSIKOSEKSUEL GELISIM KURAMI

- Genital Donem – (12-18 Yas)
 - Fizyolojik olgunluk ve hormon etkinliklerinin artmasi
 - Cinsel cekicilik, toplumsallasma, grup etkinlikleri, meslek planlamasi ve yuva kurma gereksinimleri belirir.
 - Cocukluktan yetiskinlige gecis

Freud, en buyuk elestiriyi;

kuramini gelistirmede – psikolojik rahatsizliklari olan yetiskinlerin gecmislerini inceleyerek olusturmasi

Kuramini acikladigi kavramlar bilimsel olarak objektif ve gecerli degil.

ERIKSON'UN PSIKOSOSYAL GELISIM KURAMI

- Freud'un öğrencisi. Cinsiyet yerine **toplumun** etkisi üzerinde yoğunlaşmış ve gelişimi **yaşam boyu** incelemiştir.
- Gelişimi 8 dönemde incelemiştir, eğer birinde olumsuz durum olursa, diğerlerinde bu durumu değiştirebilirsiniz.
- İnsan gelişiminde **geçmiş deneyimler** önemli.
 1. Temel güvene karşı güvensizlik (0-1 yaş)
 2. Özerkliğe karşı küskü ve utanç (1-3 yaş)
 3. Girişkenliğe karşı suçluluk (3-6 yaş)
 4. Çalışkanlığa karşı aşağılık (6-12 yaş)
 5. Kimliğe karşı rol karışıklığı (12-18 yaş)
 6. Yakınlığa karşı yalnızlık duygusu (18-25 yaş)
 7. Üretkenliğe karşı durgunluk (25-40 yaş)
 8. Bütünlüğe karşı umutsuzluk (40- üstü yaş)

ERIKSON'UN PSIKOSOSYAL GELISIM KURAMI

1. Temel guvene karsi guvensizlik (0-1 yas)
 - Bebeklik donemi
 - Anne-baba-bebek iliskisi, bebekte guven veya guvensizlik olusturur
 - Sevgi dolu bir yaklasim “guven” duygusunu olusturur. Zamaninda altinin degistirilmesi, beslenmesi onemli

ERIKSON'UN PSIKOSOSYAL GELISIM KURAMI

2. Ozerklige karsi kuskusu ve utanc (1-3 yas)
 - kendi basina yurume, konusma ve yeme
 - Kesfetme
 - Ego'nun gelisimi, her gordugune "benim benim" der 😊
 - İnatci, bencil ve saldirgan
 - İstedigi yerde istedigini yaptirmaya calisir
 - Asiri koruyuculuk veya baski kurma, "kuskusu duyma" veya "utanc duygusu (yasam boyu)" olusturur
 - İyi rehberlik yapilrsa, cocukta "saglikli bir ozerklik duygusu" gelisir
 - Cocugun her istedigini yerine getirilirse, sinirsiz ozgurluk de zararli. Bu da kural tanimayan, bencil ve saldirgan birisi yapar.

ERIKSON'UN PSIKOSOSYAL GELISIM KURAMI

3. Giriskenlige karsi sucluluk (3-6 yas)
 - Vicdan olusmaya baslar; merak, sucluluk ve kaygi
 - Dili kullanma becerileri artar.
 - Cinsiyet farkliligini anlarlar.
 - Oyun oynayarak, paylasma ve sosyallesme olur
 - Hayal dunyalari genis ve yaraticilar. Hayalle-gercegi ayirt edemezler.
 - Ebeveynler cocuklari desteklerlerse, “giriskenlik” duygusu gelisir. Eger kisitlayici olurlarsa bu sefer de; “engelleme ve sucluluk” duygulari gelisir.

ERIKSON'UN PSIKOSOSYAL GELISIM KURAMI

4. Caliskanliga karsi asagilik (6-12 yas)

- Yasam becerileri icin onemli bir donem; okuma-yazma
- Arkadas ve ogretmeni tarafindan kabul gorme onemli
- Ebeveynden sonra “ogretmen” model alinir; bu yuzden cok onemli
- Sorumluluk almak isterler; yemek yapma, resim yapma, ... Bu durumda motivasyon onemli
- Rekabete dayali etkinlikler; ben senden daha hizliyim. Onemli olan bireysel olarak gelisimlerini tesvik etme
- Eger sorumluluklari ovulurse “caliskanlik ve basari duygulari” eger beklentiler ust duzeyde olursa “asagilik” duygusu gelisir.

ERIKSON'UN PSIKOSOSYAL GELISIM KURAMI

5. Kimlige karsi rol karisikligi (12-18 yas)
 - Hizli bir fiziksel gelisme ve ruhsal degisim
 - Cinsel degisim ile birlikte derslere ilgi azalir
 - Bagimsizligini kazanma, kimlik kazanma, mesleke yönelme
 - Cinsel kimlik oturur
 - Bir grubun uyesi olma cok onemli
 - Hayran oldugu kisiye benzemek ister. Kimligini bulamazsa “rol karmasasi” icine dusebilir.

ERIKSON'UN PSIKOSOSYAL GELISIM KURAMI

6. Yakinliga karsi yanlizlik duygusu (18-25 yas)
- Artik sorumluluk artar, toplumda bir yer edinir
 - Kendini ve baskalarini oldugu gibi kabul eder
 - Gercek yasam icin hazirdir
 - Kimlik duygusunu kazanmamamis ise, "cekingenlik" olusur

ERIKSON'UN PSIKOSOSYAL GELISIM KURAMI

7. Uretkenlige karsi durgunluk (25-40 yas)

- Genc yetiskinlikten yasliliga kadar uzanan evre. Uretkenlik vardir
- Doyuma ulasma duygusunu yasamak onemli
- Kendi problemlerinden cok, gelecek nesille ilgilenir
- Cocuk yetistirme, meslekte “uretkenlik” onemli
- Bunlari yapamazsa; “durgunluk ve anlamsizlik” olur

ERIKSON'UN PSIKOSOSYAL GELISIM KURAMI

8. Butunluge karsi umutsuzluk (40- ustü yas)
 - “her nefis olumu tatacaktir” “son durak kara toprak” ☹ yasam sinirli ve olume yaklasma duygusu yasanir. Saglik sorunu bunu hizlandirabilir.
 - Yasamini anlamlandirmasi onemli; onceki donemdeki basarilar bunalinin atlatilmasinda onemli
 - Bu evre olumsuz olursa; “umutsuzluk, caresizlik duygulari” olusur. Olumle birlikte yok olacagina inanir ve bunalima duser.

PIAGET'NIN BİLİSSEL GELİŞİM KURAMI

- Jean Piaget (1969), düşünce süreçleri üzerinde önemle durmuştur.
- Kendi 3 çocuğu da dahil olmak üzere çocuklar üzerinde dikkatli gözlemler yapmış.
- Hareketi, bilissel fonksiyonların kazanılmasında birincil etken olarak vurgulamış (bebeklik ve okul öncesinde)
- Özümleme ve Uyma
 - Duyu – motor Donem (0-2 yaş)
 - İşlem öncesi Donem (2-7 yaş)
 - Somut işlemler Donemi (7-11 yaş)
 - Soyut işlemler Donemi (11 ve üstü)
- ❑ Neden ileriki yaşlar yok?

PIAGET'NIN BİLİSSEL GELİŞİM KURAMI

- ◆ Duyu – motor Donem (0-2 yas)
 - Bebekteki daha çok algılayan ve yapan bir zeka.
 - İlk 1 ay reflekslerin etkisi altındadır.
 - Bebekler, ilk 2 yılda nesne sürekliliği kavramını geliştirirler. Önce nesne saklandığında nesnenin yok olduğunu sanar; 1 yaşına doğru kaybolan nesneyi aramaya başlar; 2 yaşına doğru artık nesnelerin var olmaya devam ettiklerini anlar.
 - Olgunlaşma, sinir sistemini geliştirerek daha karmaşık algılamalar olması gerekir. Öğrenme deneyimleri, çevre ile etkileşim

PIAGET'NIN BİLİSSEL GELİŞİM KURAMI

◆ İşlem öncesi Donem (2-7 yaş)

- Benmerkezci. Bu yüzden hem akranları hem de yetişkinlerle sorun yaşar.
- Kelime kullanmaya ve sembollerin neyi temsil ettiğini bilir. Elmayı duyunca, elmayı temsil ettiğini bilir.
- Kendini birçok şeyin yerine koyarak oyun oynar.
- Nesnelere; büyüklük, renk, şekil belirli özelliklerine göre sınıflandırabilir.
- Deneylerle, küçük çocukların algılamalarının büyüklerden farklı olduğunu görür. Su bardağı örneği. Çocuk bir durumun sadece 1 yönünü ele alır. Elmaları sıralama örneği.
- Çocuklar sayma hataları yaparlar.
- Kalıp yargılar geliştirilir.
- Cansız varlıklara canlılık özelliği yükleme

PIAGET'NIN BİLİSSEL GELİŞİM KURAMI

- ◆ Somut işlemler Donemi (7-11 yaş)
 - Dört işlemi yapabilir.
 - Nesnelere somut olduğu sürece kavramsal bir hiyerarşiye göre sınıflandırabilir. Kırmızı gül ve kiraz kartlarını, gül ve kiraz olarak ayırabilir.
 - Sıralama yapabilirler; çubukları boylarına göre
 - Gerçekle hayal arasındaki farkı anlayabilir.
 - Sayı, hacim ve ağırlık korunumu kavramı gelişir. 1 kilo pamuk mu daha ağır, yoksa 1 kilo demir mi?
 - Elbise değiştirmekle cinsiyetin değişmediğini anlar
 - Toplumsal bakış açisine sahiptirler.

PIAGET'NIN BİLİSSEL GELİŞİM KURAMI

- ◆ Soyut işlemler Donemi (11 ve üstü)
 - Varsayımlar kurabilir, mantıksal sonuçlar çıkarabilir.
 - Karmaşık sorunları sistemli bir şekilde çözebilir.
 - Soyut kavramları algılayabilir.

HAVIGHURST'UN GELISIM KURAMI

- Gelisimin biyolojik, sosyal ve kulturel etkilesiminden olustugunu savunur.
- Havighurst'e gore bireyin belirli donemlerde basarmasi gereken gorevleri vardir. Ozellikle bebeklik ve cocukluk donemindeki gorevlerin yapilabilmesi icin fiziksel aktivite, oyun ve hareket onemlidir.
- Yasama ve buyumenin ogrenme olduguna inanir.
- Ona gore, gelisim; yasam boyu devam eden ogrenme surecidir.
- Cocuk her gelisim doneminde yeni sosyal isteklerle karsi karsiya kalir. Bu istekler 3 kaynaktan cikar: olgunlasmaya dayali, toplumun kulturel ozelliklerinden kaynaklanan, kendinden kaynaklanan gorevlerdir.

HAVIGHURST'UN GELISIM KURAMI

- Bu teori tum yas donemlerini kapsar.
 - ◆ Bebeklik ve ilk cocukluk donemi (0-5 yas)
 - ◆ Orta Cocukluk (6-12 yas)
 - ◆ Ergenlik (13-18 yas)
 - ◆ ilk yetiskinlik (19-29 yas)
 - ◆ Orta yetiskinlik (30-60 yas)
 - ◆ ileri olgunluk (61 ve ustü)

HAVIGHURST'UN GELISIM KURAMI

- ◆ Bebeklik ve ilk cocukluk donemi (0-5 yas)
 - Yurumeyi ogrenme
 - Kati yiyeceklerle beslenmeyi ogrenme
 - Konusma
 - Bedeni kontrol etme
 - Cinsiyet farkliligini ogrenme
 - Dil ve kavramlari kazanma
 - Okumaya hazir olma
 - Vicdan gelistirme

HAVIGHURST'UN GELISIM KURAMI

- ◆ Orta Cocukluk (6-12 yas)
- Oyunlara katilma icin fiziksel becerileri ogrenme
- Kendine karsi olumlu tutum olusturma
- Yasitlari ile gecinmeyi ogrenme
- Uygun cinsel rol kazanma
- Matematik, okuma-yazma becerileri kazanma
- Vicdan ve ahlak gelisimi olusturma
- Kisisel bagimsizlik kazanma
- Topluma karsi uygun tutum gelistirme

HAVIGHURST'UN GELISIM KURAMI

◆ Ergenlik (13-18 yas)

- Her iki cinsle de olgun iliskiler kurma
- Cinsiyete uygun toplumsal rol
- Bedensel ozellikleri kabul etme
- Duygusal bagimsizlik kazanma
- Aile yasami ve evlilige hazirlanma
- Bir meslege hazirlanma
- Deger ve ahlaki sistem gelistirme
- Sosyal etkinliklere katilma ve sorumluluk

HAVIGHURST'UN GELISIM KURAMI

◆ İlk yetiskinlik (19-29 yas)

- Es secme ve bir esle yasamayi ogrenme
- Aile olusturma
- Cocuk yetistirme
- Bir ise baslama
- Vatandaslik sorumluluklarini yerine getirme

HAVIGHURST'UN GELISIM KURAMI

◆ Orta yetiskinlik (30-60 yas)

- Cocuklarına, sorumlu ve mutlu yetiskin olmalari icin yardimda bulunur
- Msleginde basarili bir yer elde etme
- Serbest zaman attivitelerine katilma
- Esi ile ilgilenme
- Yasli ebeveyn olmaya alisma

HAVIGHURST'UN GELISIM KURAMI

- ◆ İleri olgunluk (61 ve üstü)
 - Sağlığın ve gücün azalmasına alisma
 - Gelirin azalmasına alisma
 - Esin olumune alisma
 - Kendi yas grubu ile iliski kurma
 - Basarili bir yasam kurma

ARNOLD GESELL'İN OLGUNLASMA KURAMI

- Gesell'in teorisi, insan davranışının fiziksel ve motor unsurları üzerinde durur.
- Çeşitli hareket becerilerinin kazanılma yaş dönemlerini tanımlamış ve bunların sosyal ve duygusal gelişimin bir göstergesi olarak belirlemiştir.
- Tam olarak kabul edilmemekle birlikte, ilham olmuştur.
- Çocuktaki gelişim, olgunlaşma ile birlikte bir sıraya göre oluşur.
- Gelişim açısından çocuklarda farklılık olmasına rağmen, sırası aynıdır diyor, öğrenmenin etkisinin az olduğunu söylüyor.

ARNOLD GESELL'IN OLGUNLASMA KURAMI

- Çevrenin etkisi önemli.
- Anne-baba belirli kurallara zorlamadan, çocuğu kendisinden alacağı ipuçlarına göre eğitmeyi bilmelidir.
- Motor gelişime ilişkin normaları hala çok değerlidir.

BANDURA'NIN TOPLUMSAL ÖĞRENME KURAMI

- Bandura “gözlem yolu ile öğrenme” nin önemini savunur.
- Gözleme dayalı öğrenme 4 süreç içinde gelişir
 - Dikkat etme
 - Akılda tutma
 - Davranışı tekrarlama
 - Pekiştirme ve güdüleme
- Toplumsallaşma süreci içersinde değerlendirir.

BANDURA'NIN TOPLUMSAL ÖĞRENME KURAMI

- Bu kuramda, model davranışlar aracılığıyla insana her türlü davranışın öğretilbileceği ilkesi benimsenmiş.
- Çocuk, öğrenme süreci içerisinde etkin ve bilişsel bir varlık.
- Öğrenme meraktan değil, pekiştireçler kullanıldığı için oluşur, sonrada bunu içselleştirirler.
- Çocukların ne öğrendiklerini evreler değil, izlenen modeller belirler.